

# DANSKE INVESTERINGER I INDISK GÆLDSSLAVERI



DanWatch

December 2014

Copyright © 2014 DanWatch

Alle rettigheder forbeholdt

Forfattere: Norma J. Martinez og Søren Henriksen  
Researcher: Søren Henriksen og Norma J. Martinez  
Fotograf: Neil Palmer  
Ansvarshavende chefredaktør: Louise Voller  
Layout: Anna J. Olesen



Denne rapport er baseret på feltarbejde i Andhra Pradesh i Indien i 2013-2014 samt uafhængig DanWatch desk-research og screeninger af danske pensionskassers investeringsporteføljer. Undersøgelsen er udført i overensstemmelse med DanWatchs etiske principper og internationale presseetiske retningslinjer. DanWatch er ansvarlig for rapportens indhold.

DanWatch er et uafhængigt medie- og researchcenter, der undersøger virksomheders påvirkning af mennesker og miljø globalt. DanWatch tilskriver sig nationale og internationale regler og principper for god presseskik og -etik, herunder Medieansvarsloven (Danmark) og International Federation of Journalists' Declaration of Principles on the Conduct of Journalists (internationalt).

Se vores hjemmeside for mere information: [www.danwatch.dk](http://www.danwatch.dk)

# Indholdsfortegnelse

1	Rapportens resultater	5
2	Syngenta i Indien	7
3	Gældsslaver for Syngenta	7
4	Fattigdom og gæld ender med selvmord	10
5	Syngentas sociale ansvar	12
6	Danske investeringer i Syngenta	14
7	Pensionskassernes retningslinjer for ansvarlige investeringer	15
8	Grønt lys for Syngenta-investeringer	15
9	Konklusion	16
	Bilag 1	17

# 1 Rapportens resultater

- Syv danske pensionselskaber investerer tilsammen 279,7 millioner kroner i verdens største producent af pesticider, Syngenta, der via sine lokale agenter udsteder højrentelån til indiske småbønder, hvilket sender dem i gældsslaveri. Pensionselskaberne er PFA, ATP, PKA, Nordea Liv & Pension, Danica, Jurister og Økonomer (JØP) og Danske Civil- og Akademiingeniører (DIP).
- Syngenta er også verdens tredjestørste frøproducent, og agro-virksomheden har en global omsætning på ca. 90 milliarder kroner. Fem procent af Syngentas omsætning kommer fra Indien, svarende til 4,4 milliarder kroner.
- Rapporten indeholder interviews med lokale bønder fra den indiske delstat Andhra Pradesh og agenter fra Syngenta, der fortæller, at småbønder, der ikke har råd til at købe pesticider og frø, kan låne penge af Syngenta-agenter mod renter på mellem 36-60 procent. De høje renter overstiger den lovlige rentesats i delstaten. Ofte kan bønderne ikke betale deres gæld tilbage, og de ender som gældsslaver<sup>1</sup> for Syngentas agenter.
- Syngentas agenter udlånspraksis er ifølge den indiske organisation Fair Labor Association i strid med indisk lovgivning om tvangsarbejde, da de høje renter og gælden tvinger bønder og landbrugsarbejdere til at arbejde for én arbejdsgiver, og dermed mister de friheden til at arbejde og producere for andre.
- Fair Labor Associations inspektioner i Syngentas plantager viser, at 'stort set alle ILO's arbejdstagerrettigheder og indisk arbejdslov bliver overtrådt', siger Venkateswarlu Davuluri, konsulent for Fair Labor Association. Syngenta krænker således arbejdstagerrettigheder, der vedrører børnearbejde, mindsteløn og tvangsarbejde.
- Gæld i forbindelse med højrentelån og deraf følgende fattigdom har de sidste 20 år medvirket til, at flere end 280.000 indiske bønder har begået selvmord, viser forskning fra Center for Bæredygtigt Landbrug i Hyderabad og Center for Human Rights and Global Justice, New York.
- Syngenta er, via medlemskab af FN Global Compact, forpligtet til at agere i overensstemmelse med menneskerettighederne, og virksomheden skal gøre sit ypperste for at undgå negativ indflydelse på mennesker og miljø. Hvis der sker krænkelser af eks. menneskerettighederne, skal Syngenta ifølge Global Compact, øjeblikkeligt håndtere konsekvenserne af virksomhedens handlinger.
- Danske pensionskassers investeringer i Syngenta er dermed ikke i overensstemmelse med UN's Global Compact, UN Guiding Principles, UN PRI og pensionselskabernes egne principper og politikker for ansvarlighed i investeringer.
- Syngentas hovedkvarter i Schweiz afviser kendskab til, at virksomhedens agenter i Indien udsteder højrentelån i Andhra Pradesh.

---

1 [http://www.antislavery.org/includes/documents/cm\\_docs/2009/b/1\\_bonded\\_labour.pdf](http://www.antislavery.org/includes/documents/cm_docs/2009/b/1_bonded_labour.pdf)

## Metode:

Denne rapport er baseret på interviews med lokale frøavlere, der leverer majsfrø til den schweiziske agro-virksomhed Syngenta og ekspertinterviews. Interviewene er foretaget i forbindelse med feltarbejde i den indiske delstat Andhra Pradesh i perioden 2013-2014. Rapporten bygger desuden på uafhængig desk-research og screeninger af danske pensionskassers investeringsporteføljer, foretaget af DanWatch.

Feltarbejdet er foretaget af dokumentaristen Jens Pedersen, som har produceret dokumentarfilmen 'Seeds of debt', som DanWatch ejer alle rettigheder til og tager det fulde ansvar for.

Syngenta blev præsenteret for filmen, ligesom de fik fremsendt en række spørgsmål. Et interview var aftalt mellem Syngenta og Jens Pedersen i Schweiz, men efter at have set filmen ønskede Syngenta ikke at deltage.

DanWatch har screenet elleve danske pensionskassers konkrete investeringer i Syngenta samt for åbenhed, politikker og retningslinjer for ansvarlige investeringer.

Screeningen for investeringer i Syngenta består både af en gennemgang af de tilgængelige aktielister, samt en rundspørge til de enkelte pensionskasser. Resultaterne er blevet holdt op mod hinanden. De offentliggjorte aktielister er ikke fyldestgørende, og der er derfor taget udgangspunkt i svarene fra pensionskasserne, når svar og aktieliste har afvejet.

I forhold til politikker for ansvarlige investeringer er pensionskasserne blevet bedt om at oplyse, hvilke principper og standarder, de følger. Derudover er pensionskassernes hjemmesider blevet gennemgået for henvisning til principper og standarder. Alle spørgsmål til pensionskasserne er givet på mail den 18/8-2014, og svarene er indløbet i perioden 18/8 til 25/08-14.

Pensionskasserne er blevet forelagt og har haft lejlighed til at kommentere på rapportens resultater.



## 2 Syngenta i Indien

Som et led i Indiens landbrugsreform har den indiske regering i årtier opfordret småbønder til at skifte til kommercielle frøsorter, der er mere resistente og giver større afkast end traditionelle sorter<sup>2</sup>. Landbrugsreformen har medført, at hundredtusindvis af bønder har skiftet til hybridfrø, der er engangsfrø, som avles ved at krydse forskellige sorter. Disse frø er mere modstandsdygtige overfor sygdomme, men de er dyrere og har brug for flere pesticider. Samtidig er de indiske bønder blevet opfordret til at dyrke én enkelt afgrøde frem for flere. Konsekvensen er, at bønderne bliver mindre selvforsynende og dermed langt mere sårbare, hvis den enkelte høst slår fejl. Tusindvis af bønder har derfor set sig selv nødsaget til optage lån for at opretholde et rimeligt produktionsniveau, men undersøgelser over en årrække viser, at de ikke har oplevet en stigning i deres profit. Samtidig er subsidierne til landmændene i Indien faldende<sup>3</sup>.

Multinationale landbrugsvirksomheder har de seneste ti år udvidet deres markedsandel i Indien markant<sup>4</sup>. Syngenta er verdens største agrokemiske producent (pesticider, herbicider og fungicider) og verdens tredjestørste frøproducent. Den schweiziske virksomhed opererer i dag i 90 lande og har en global omsætning på ca. ca. 90 milliarder kroner. Syngenta estimerer, at omsætningen vil stige til 150 mia. kroner i 2020. Virksomhedens strategiske fokus er på vækstøkonomier i Latinamerika og Asien<sup>5</sup>, og fem procent af Syngentas omsætning kommer fra Indien<sup>6</sup>.

Majs er et af Syngentas kerneprodukter og verdens mest dyrkede afgrøde, der anvendes til bl.a. dyrefoder, produktion af stivelse, olie, alkohol og ethanol. Indien er i dag verdens 6. største majsproducent og verdens 5. største forbruger af majs<sup>7</sup>. På 10 år er produktionen af majs steget med 56 procent. Til sammenligning er ris- og hvedeproduktion steget henholdsvis 20 og 32 procent<sup>8</sup>. Flere end 100 millioner indere producerer 22,5 millioner tons majs årligt<sup>9</sup>.

## 3 Gældsslaver

Syngenta er den førende landbrugsvirksomhed i Andhra Pradesh i det sydøstlige Indien<sup>10</sup>, som producerer 20,9 procent af al majs i Indien, og dermed er landets største majsproducerende delstat<sup>11</sup>. Tidligere dyrkede tusindvis af bønder i Andhra Pradesh diverse afgrøder, bælgrugter og grøntsager på de få hektar jord, de typisk ejer, men i dag er mange gået over til monoproduktion baseret på bl.a. Syngentas hybride frøsorter. På trods af stigende majsproduktion oplever majsavlerne i Andhra Pradesh faldende salgspriser<sup>12</sup>.

2 <http://ageconsearch.umn.edu/bitstream/34217/1/02030407.pdf> og <http://agricoop.nic.in/seedpolicy.htm#INTRODUCTION>

3 G. V. Ramanjaneyulu, landbrugsekspert og direktør for Center for Bæredygtigt Landbrug, 2014

4 [http://www3.syngenta.com/country/in/en/Syngenta\\_In\\_India/Pages/CompanyHistory.aspx](http://www3.syngenta.com/country/in/en/Syngenta_In_India/Pages/CompanyHistory.aspx)

5 <http://www.syngenta.com/global/corporate/SiteCollectionDocuments/pdf/presentations/media/agm-2013/mike-mack-agm-presentation-en-2013.pdf>

6 [http://articles.economicstimes.indiatimes.com/2013-02-14/news/37100085\\_1\\_hybrid-rice-india-speeds-double-india-revenue](http://articles.economicstimes.indiatimes.com/2013-02-14/news/37100085_1_hybrid-rice-india-speeds-double-india-revenue)

7 <http://economicstimes.indiatimes.com/markets/commodities/hybrid-maize-seed-market-set-to-double-in-two-years/articleshow/33471034.cms>

8 <http://businesstoday.intoday.in/story/cargill-india-ceo-siraz-chaudhury-maize/1/205721.html>

9 <http://businesstoday.intoday.in/story/cargill-india-ceo-siraz-chaudhury-maize/1/205721.html>

10 <http://economicstimes.indiatimes.com/markets/commodities/hybrid-maize-seed-market-set-to-double-in-two-years/articleshow/33471034.cms>

11 <http://farmer.gov.in/imagedefault/pestanddiseasescrops/normalmaizeproductiontechnologies.pdf>

12 G. V. Ramanjaneyulu, landbrugsekspert og direktør for Center for Bæredygtigt Landbrug, dokumentarfilm 'Seeds of debt', 2014





Rathaiya:

“Tidligere dyrkede jeg tobak, men jeg skiftede til majs, fordi jeg kan få kredit af agenten. Renterne ligger på alt fra 36-60 procent, men nogle gange også på 100 procent. Vi får ikke altid pengene kontant, nogle gange får vi Syngenta frø, gødning og pesticider. Derefter fraregner Mohammad Sufi (Syngenta agent, red.) det fra vores udbytte”.

Nagendhra:

“Jeg har en aftale med Syngenta om at producere majsfrø til virksomheden, men jeg har ikke en skriftlig kontrakt. Næsten alt vores indtjening går til at betale de høje lånerenter til Syngentas agent. Vi skal hele tiden låne mere for at vedligeholde en høj produktion, fordi jorden hele tiden har brug for mere gødning og pesticider. Tidligere brugte jeg to sække gødning pr. hektar, i dag skal jeg bruge 15 sække pr. hektar. Tidligere var vi selvforsynende og dyrkede forskellige afgrøder, bælgfrugter og grøntsager. Vi havde ikke mange udgifter, og vi havde et godt og fredeligt liv. I dag er vores arbejde spildt.”

Rathaiya og Nagendhra låner ca. 2000-3000 kroner pr. tønde land. De har selv en overskud på 1500 kroner pr. tønde land.

Syngentas lokale agenter, eksperter og fagforeningsfolk hævder, at virksomheden er velvidende om de højrentelån dens egne agenter udsteder, og at de blåstempler denne ulovlige praksis. Syngenta-agenten Mohammed Sufi fortæller, at Syngenta aktivt opfordrer dem til at udstede lån.

Syngentas hovedkvarter i Schweiz afviser kendskab til, at virksomhedens agenter i Indien udsteder højrentelån i Andrah Pradesh.



Mohammad Sufi, pengeudlåner i Andhra Pradesh:

Ifølge Mohammad Sufi er han Syngenta agent og kreditor for over 40 bønder. For otte år siden arbejdede Mohammad Sufi som svejser, i dag ejer han 50 hektar jord.

”Syngenta giver bønderne gratis frø og pesticider til at opstarte deres majsfrøproduktion, derefter giver jeg bønderne kredit, så de kan fortsætte produktionen. Renterne ligger på 36-60 procent. Syngenta ved, at jeg giver lån til bønderne. Faktisk opfordrer de os (agenter red.) til at give bønderne kredit og forsikrer os, at vi ikke vil miste vores investeringer. Jeg er lykkelig for, at Syngenta er kommet hertil. Jeg har ikke økonomiske problemer. Hvad mere kan et menneske ønske sig i livet?”

## 4 Fattigdom og gæld ender med selvmord

Ifølge G. V. Ramanjaneyulu, direktør for Center for Bæredygtigt Landbrug i Hyderabad, er gældssætning blandt bønder en medvirkende faktor til den store bølge af selvmord blandt indiske landmænd, som man har oplevet de seneste 18 år, og som stadig er stigende. Selvmordstendensen blandt indiske bønder er veldokumenteret blandt forskere. G. V. Ramanjaneyulus argumenter bakkes bl.a. op af Center for Human Rights and Global Justice<sup>19</sup>, New York, og det internationalt anerkendte lægetidsskrift The Lancet<sup>20</sup>.

G. V. Ramanjaneyulu, landbrugsekspert og direktør for Center for Bæredygtigt Landbrug i Hyderabad:

”Bønderne har ingen beviser på deres aftale med Syngenta eller deres lån. Ifølge lovgivningen skal alle kontrakter og aftaler være skriftlige og registreres. Syngenta har ikke skrevet kontrakter med sine frøavlere i Andhra Pradesh. Det er ulovligt og uetisk. Syngenta påstår, at virksomheden hjælper bønderne ud af fattigdom, men det er helt åbenlyst, at virksomheden tjener stort på at udnytte bønderne. Bøndernes indtjening bliver hele tiden mindre, mens deres gæld til Syngentas agenter bliver større og større. Bønderne får 16 rupee per kilo (1,50 kr.) for deres majsfrø, mens de selv skal betale 250 rupees (24 kr.) pr. kilo på markedet for de selvsamme frø. Nogle bønder har lånt op til 100.000-200.000 rupees (10.000-20.000 kr.). Det er en ond cirkel, som har medvirket til den bølge af selvmord blandt bønder, som vi oplever i Indien i disse år. De sidste 18 år har 280.000 bønder begået selvmord. Det er 17.000 om året.”

19 Every Thirty Minutes: Farmer Suicides, Human Rights, and the Agrarian Crisis in India, The Center for Human Rights and Global Justice. <http://www.chrgj.org/publications/docs/every30min.pdf>

20 <http://press.thelancet.com/indiasuicide.pdf>

## 5 Syngentas sociale ansvar

Syngenta er ifølge virksomhedens egen hjemmeside kendt som "a people's company"<sup>21</sup>. Virksomheden anser samfundsansvar som en integreret del af sin forretningsmodel. Gennem sine forretninger ønsker virksomheden at yde et positivt bidrag til samfundet og hjælpe lokalsamfund og småbønder ud af fattigdom<sup>22</sup>.

"Gennem partnerskaber med lokale organisationer engagerer Syngenta lokalsamfundet over hele verden og hjælper det med at overkomme de problemer, der truer dets udvikling og velfærd." ... "Ved at hjælpe dem (red. bønderne) med at blive mere professionelle avlere, ønsker vi at berige lokalsamfundet," skriver virksomheden på deres hjemmeside<sup>23</sup>, hvor det også understreges, at alle medarbejdere er forpligtet til at følge virksomhedens Code of Conduct<sup>24</sup> og Health, Safety and Environmental Policy, som respekterer FN's menneskerettighedserklæring og følger internationale anerkendte regulativer og standarder<sup>25</sup>.

Syngenta forpligter sig til:

- at opretholde høje etiske standarder indenfor alle forretningsområder.
- at bidrage til bæredygtigt landbrug med hensyn til produktionen af sunde råvarer samt beskyttelsen af biodiversitet.
- at fremme sikre, sunde og ressourceeffektive fremgangsmåder i produktionen, håndteringen og bortskaffelsen af produkter.
- at indføre høje standarder for forvaltningen af sikkert, effektivt og miljømæssigt ansvarligt brug af produkter.
- at tilskynde og støtte leverandører og kunder i indførelsen af tilsvarende standarder for ansvarlighed.
- at værdsætte og respektere medarbejdernes mangfoldige talent og kreative potentiale.
- at bidrage positivt til de lokalsamfund, hvor virksomheden driver forretning.
- at indhente og svare på feedback fra virksomhedens interessenter<sup>26</sup>.

Ifølge Syngenta skal disse standarder overholdes hele vejen gennem deres forsyningskæde<sup>27</sup>.

Siden 2009 har Syngenta samarbejdet med Fair Labor Association (FLA)<sup>28</sup> i Indien for at monitorere og sikre, at arbejdsforholdene hos Syngentas plantager forbedres og lever op til virksomhedens erklærede standarder. FLA er et samarbejde mellem universiteter, civilsamfundsorganisationer og socialt ansvarlige virksomheder, hvis formål er at beskytte arbejdstageres rettigheder.

FLA har udført flere revisioner og 29 uanmeldte inspektioner i Syngentas plantager i Andhra Pradesh. Inspektionerne viser, at næsten alle ILO's arbejdstagerrettigheder og indisk arbejdslov bliver overtrådt. Ifølge Venkateswarlu Davuluri, der er uafhængig konsulent for FLA, og som har gennemført 15 kontrolbesøg i Syngenta-plantager, krænker virksomheden arbejdstagerrettigheder, der

21 [http://www3.syngenta.com/country/in/en/Syngenta\\_In\\_India/Pages/home.aspx](http://www3.syngenta.com/country/in/en/Syngenta_In_India/Pages/home.aspx)

22 <http://www.syngenta.com/global/corporate/en/about-syngenta/corporate-responsibility/Pages/corporate-responsibility.aspx>

23 Ibid.

24 <http://www.syngenta.com/global/corporate/en/about-syngenta/governance/code-of-conduct/Pages/code-of-conduct.aspx>

25 <http://www.syngenta.com/global/corporate/en/about-syngenta/corporate-responsibility/Pages/cr-policy-and-commitments.aspx> og <http://www.syngenta.com/global/corporate/en/about-syngenta/governance/code-of-conduct/Pages/human-rights.aspx>

26 <http://www.syngenta.com/global/corporate/en/about-syngenta/corporate-responsibility/Pages/cr-policy-and-commitments.aspx>

27 <http://www.syngenta.com/global/corporate/en/about-syngenta/corporate-responsibility/operations/production-and-supply/pages/managing-our-supply-chain.aspx>

28 <http://www.fairlabor.org/>

vedrører børnearbejde, mindsteløn og tvangsarbejde.

Inspektionerne viser, at næsten alle ILO's arbejdstagerrettigheder og indisk arbejdslov bliver overtrådt. Ifølge Venkateswarlu Davuluri, der er uafhængig konsulent for FLA og har gennemført 15 kontrolbesøg i Syngenta-plantager, krænker virksomheden arbejdstagerrettigheder, der vedrører børnearbejde, mindsteløn og tvangsarbejde.

Venkateswarlu Davuluri, Direktør i Global Research and Consultancy og uafhængig konsulent for Fair Labor Association (FLA):

“Vores inspektioner har vist, at næsten alle grundlæggende arbejdsregulativer og ILO's arbejdstagerrettigheder bliver overtrådt. Samtidig er det alment kendt, at Syngentas agenter udsteder lån med høje renter til bønderne.” (...) “Virksomheden beder landmændene om at overholde alle grundlæggende principper, samtidig betaler virksomheden så lave priser for bøndernes afgrøder. Før virksomheden gør krav på at reglerne overholdes i plantagerne, bør de betale avlerne en rimelig pris for deres produkter. Vi har beregnet, hvor meget profit virksomheden skal give afkald på for at øge indkøbsprisen. Syngenta kan øge avlernes indtjening med 30 procent ved blot at investere 2-4 procent af deres profit.”

FLAs seneste revisionsrapport fra Andhra Pradesh, der er baseret på kontrolbesøg i Syngenta majsplantager i 2012, viser, at Syngentas agenter udsteder lån og forskud til landarbejdere. FLA betegner dette som værende i strid med indisk lov om tvangsarbejde.

“Landarbejdere var ansat under vilkår og betingelser, der strider mod en række kriterier for anstændigt arbejde og krænker eksisterende indisk lovgivning, nemlig loven om tvangsarbejde og minimumsløn (Bonded Labour Abolition Act 1976 and The Minimum Wages Act 1948). Der er elementer af tvangsarbejde i plantagerne, f.eks udbetaling af forskud/lån som binder arbejdstageren (til at arbejde for samme arbejdsgiver red.)”<sup>29</sup>

## 6 Danske investeringer i Syngenta

DanWatch har screenet 11 danske pensionskasser for åbenhed, politikker og retningslinjer for ansvarlige investeringer og konkrete investeringer i Syngenta. De 11 screenede pensionskasser har tilsammen en markedsandel på 62 procent af pensionsmarkedet<sup>30</sup>. De fire største selskaber sidder samlet på lidt over 50 procent af markedet. ATP står som tvungen ordning uden for markedet.

Pensionskassernes andel af markedet

PFA Pension	17,33 %
Danica Pension	13,41 %
Nordea Liv A/S	11,25 %

<sup>29</sup> Independent External Monitoring Agriculture Report, Syngenta Andhra Pradesh Corn, Fair Labor Association. Side 8-11. <http://www.fairlabor.org/affiliate/syngenta> (findes under Transparency ->Trancking Charts -> Syngenta -> SYN Andhra Pradesh Corn)

<sup>30</sup> Forsikring & Pension, Markedsandele (2012): [http://www.forsikringogpension.dk/presse/Statistik\\_og\\_Analyse/statistik/pension/markedsandele/Documents/Pensionselskaberprocent20-procent20markedsandele.pdf](http://www.forsikringogpension.dk/presse/Statistik_og_Analyse/statistik/pension/markedsandele/Documents/Pensionselskaberprocent20-procent20markedsandele.pdf)

PensionDanmark	8,58 %
PKA	5,8 %
Magistre og Psykologer	2,67 %
Jurister og Økonomer	1,97 %
Danske civil- og akademiingeniører	0,62 %
Teknikum- og Diplomingeniører	0,29 %
Jordbrug og Dyrslæger	0,29 %

Syv pensionskasser ud af de 11 screenede har investeret i Syngenta (bilag 1). PFA, ATP, PKA, Nordea Liv & Pension, Danica, Jurister og Økonomer (JØP) og Danske Civil- og Akademiingeniører (DIP) har investeringer for samlet 279,7 millioner kr.

Pensionskasse	Investeringer i Syngenta i Danske kroner	Dato
ATP	22.000.000,00	20/08/2014
PKA	6.400.000,00	19/08/2014
PFA	145.000.000,00	22/08/2014
Danica	32.000.000,00	22/08/2014
Nordea Liv A/S	20.000.000,00	18/08/2014
Jurister og Økonomer	12.257.837,55	31/12/2013
Danske civil- og akademiingeniører	39.034.171,55	31/12/2013
I alt	276692009,10	

## 7 Pensionskassernes retningslinjer for ansvarlige investeringer

Pensionskasserne er blevet spurgt, hvilke internationale standarder og principper for ansvarlighed, de følger i deres investeringer<sup>31</sup>. Derudover er de enkeltes hjemmesider blevet screenet for henvisninger til principper og retningslinjer, da investeringer nødvendigvis også må kunne holdes op mod disse.

Pensionskasserne henviser til, at de investerer ud fra internationale anerkendte retningslinjer, som Global Compact<sup>32</sup>, der er FN's grundprincipper for samfundsmæssig ansvarlighed, og UN PRI<sup>33</sup>, som består af seks principper for investorers arbejde med samfundsansvar og UN Guiding Principles on Business and Human Rights<sup>34</sup>. (Bilag 1)

UN PRI's og Global Compact's lister over officielle underskrivere og medlemmer er derfor blevet screenet for de deltagende pensionskasser. Kun et mindretal af pensionskasserne er underskrivere af disse.

ATP, Industriens Pension, PensionDanmark, PFA Pension, PKA og Sampension valgte i 2013 at

31 Bilag 1

32 <https://www.unglobalcompact.org/Languages/danish/index.html>

33 <http://www.unpri.org/>

34 <http://business-humanrights.org/en/un-guiding-principles>

forlade UN PRI med henvisning til dårlig ledelse<sup>35</sup>.

Alle pensionskasser er underlagt UN Guiding Principles on Business and Human Rights, der er retningslinjer for, hvad regeringer og virksomheder bør gøre for at undgå og håndtere virksomheders negative indflydelse på menneskerettighederne.

## 8 Grønt lys for Syngenta-investeringer

Syv pensionskasser har offentliggjort eksklusionslister over virksomheder og evt. lande, de ikke vil investere i. Eksklusionslisterne er ikke udtømmende, men indeholder de selskaber, som pensionskasserne aktivt har truffet beslutning om ikke at investere i.

Syngenta optræder ikke på nogen af disse, og ingen af pensionskasserne har altså vurderet, at investeringer i Syngenta kolliderer med deres investeringspolitik.

En stor del af pensionskassernes investeringer er forvaltet gennem eksterne fonde og investeringsforeninger (f.eks. 41 procent af Nordeas aktieinvesteringer). En væsentlig del af investeringerne i Syngenta er ligeledes eksternt forvaltet. DanWatch har derfor spurgt om pensionsselskaberne forventer, at eksterne forvaltere overholder politikken for ansvarlige investeringer, og hvordan det kontrolleres.

Detaljegraden i svarene er varierende, men der fremgår alligevel væsentlige forskelle i måden kontrollen udføres. Hos enkelte pensionskasser er det et krav, at de eksterne forvaltere selv rapporterer tilbage om eventuelle problemer, mens der hos andre foretages screeninger. En række af pensionskasserne oplyser på deres hjemmesider, at de benytter sig af eksterne konsulenter til screeningerne og levering af information om etisk problematiske investeringer. PKA samarbejder med Sustainability om at foretage analyser af selskabets investeringer<sup>36</sup>, Danica, Jurister- og Økonomer og Danske civil- og akademiingeniører samarbejder med Ethix SRI Advisors<sup>37</sup>, UNIPENSION benytter sig af Hermes, PTA benytter MSCI, mens PFA samarbejder med GES<sup>38</sup>.

DanWatchs undersøgelse og dokumentarfilm 'Seeds of debt' viser, at Syngenta fastholder indiske bønder i gældsslaveri. Denne udlånspraksis er i strid med UN's Global Compact og UN Guiding Principles samt ILO's arbejdstagerrettigheder, samt indisk lovgivning.

Danske pensionskassers investeringer i Syngenta er dermed ikke i overensstemmelse med FN's Global Compact, UN Guiding Principles og UN PRI, samt selskabernes egne principper og politikker for ansvarlige investeringer.

35 FinansWatch, Pensionskasser forlader etisk samarbejde (2013): [http://finanswatch.dk/Finansnyt/Forsikring\\_\\_\\_Pension/article6333556.ece](http://finanswatch.dk/Finansnyt/Forsikring___Pension/article6333556.ece)

36 [http://www.pka.dk/ThisIsPKA/investments/ethical\\_guidelines/screening\\_and\\_reporting/Sider/default.aspx](http://www.pka.dk/ThisIsPKA/investments/ethical_guidelines/screening_and_reporting/Sider/default.aspx)

37 <https://www.joep.dk/Pension--Forsikring/Investeringer/Ansvarlige-investeringer>, <http://www.dip.dk/Medlem/Investeringer/Ansvarlige-investeringer> og <https://www.danicapension.dk/da-dk/Om-Danica-Pension/Socialt-ansvarlige-investeringer/Pages/Screening-af-investeringer.aspx>

38 <http://www.unipensioninvest.dk/da/Investering/Ansvarlige-investeringer/Boersnoterede-selskaber>



## 9 Konklusion

- Verdens største frøproducent, Syngenta, låner via sine lokale agenter penge til frøavlere i Andhra Pradesh mod høje renter, der overstiger den lovlige rentesats i delstaten. Syngentas lokale agenter udsteder lån til bønderne med renter på mellem 36-60 procent, der resulterer i, at bønderne ikke kan betale deres gæld tilbage og ender som gældsslaver<sup>39</sup> for Syngentas agenter og mellemænd.
- Syv danske pensionskasser investerer tilsammen 279,7 millioner kroner i Syngenta. Selskaberne er PFA, ATP, PKA, Nordea Liv & Pension, Danica, Jurister og Økonomer (JØP) og Danske Civil- og Akademiingeniører (DIP).
- Gæld og fattigdom har de sidste 20 år medvirket til, at flere end 280.000 indiske bønder har begået selvmord.
- Syngentas agenter udlånspraksis er ifølge den indiske organisation Fair Labor Association i strid med indisk lovgivning om tvangsarbejde, da de høje renter og gælden tvinger bønder og landbrugsarbejdere til at arbejde for én arbejdsgiver, og dermed mister de friheden til at arbejde og producere for andre.
- Inspektioner i Syngentas plantager viser, at 'stort set alle ILO's arbejdstagerrettigheder og indisk arbejdslov bliver overtrådt', siger Venkateswarlu Davuluri, konsulent for Fair Labor Association. Syngenta krænker således arbejdstagerrettigheder, der vedrører børnearbejde, mindsteløn og tvangsarbejde.
- Danske pensionskassers investeringer i Syngenta er dermed ikke i overensstemmelse med UN's Global Compact, UN Guiding Principles, UN PRI og pensionskassernes egne principper og politikker for ansvarlighed i investeringer.
- Ingen af pensionskasserne i DanWatch's undersøgelse vurderer, at investeringer i Syngenta kolliderer med deres investeringspolitik.

---

39 [http://www.antislavery.org/includes/documents/cm\\_docs/2009/b/1\\_bonded\\_labour.pdf](http://www.antislavery.org/includes/documents/cm_docs/2009/b/1_bonded_labour.pdf)

# Bilag 1 Svar fra Pensionskasserne

DanWatch's spørgsmål til Pensionskasser:

- Har I en politik for ansvarlige investeringer?
- Hvilke internationale standarder og principper for ansvarlighed følger I i jeres investeringer (fx UN/PRI)?
- Forventes eksterne fonde og investeringsforeninger at leve op til jeres politik for ansvarlige investeringer?
- Fører I kontrol med, at eksterne forvaltere overholder politikken for ansvarlige investeringer?
- Har I investeringer i virksomheden Syngenta? - direkte eller indirekte?
- I givet fald, hvilken størrelse har investeringen/investeringerne?

PFA:

Tak for henvendelsen. PFA investerer på vegne af 1 mio. kunder og vi tager det betroede ansvar alvorligt. Vi håndterer dilemmaer i investeringsprocessen baseret på vores politik for ansvarlige investeringer. Vores politik og dertilhørende retningslinjer for ansvarlige investeringer er baseret på internationale principper herunder både FN Global Compact og de FN understøttede principper for ansvarlige investeringer PRI.

Du kan læse om hvordan vi screener vores investeringer og arbejder med eksterne forvaltere samt finde vores politik for ansvarlige investeringer, aktieliste og landeliste på [pfa.dk/csr](http://pfa.dk/csr).

Mht. dine spørgsmål om investeringer gennem landbrugsinvesteringsfonde, er dette ikke et område vi har involveret os i indtil videre. Vi vurderer løbende nye muligheder og kan derfor hverken be- eller afkræfte om vi på sigt vil investere i den kommende danske landbrugsinvesteringsfond.

Afslutningsvist kan jeg nævne at vi har ca. 145 mill investeret i Syngenta.

PKA:

- Har I en politik for ansvarlige investeringer? Ja, PKA har en politik for ansvarlige investeringer. Se dette afsnit på vores hjemmeside:  
<https://mpp.extraportal.dk/pka/dbnet/Investeringer2/Ansvarligeinvesteringer/Sider/default.aspx>

-Hvilke internationale standarder og principper for ansvarlighed følger I i jeres investeringer (fx UN/PRI)? PKA's Retningslinjer for Ansvarlige Investeringer bygger på principperne i UN Global Compact samt principperne i UN PRI.

-Forventes eksterne fonde og investeringsforeninger at leve op til jeres politik for ansvarlige investeringer? Ja, alle fonde skal leve op til PKA's retningslinjer for ansvarlige investeringer.

-Fører I kontrol med, at eksterne forvaltere overholder politikken for ansvarlige investeringer? PKA modtager årligt omfattende rapporter omhandlende fondenes arbejde med miljøet, arbejdstagerrettigheder, community engagement, menneskerettigheder mm. Herudover er det i pipeline, at besøge specifikke investeringer for at se, hvordan PKA's investeringer har påvirket lokalsamfund positivt.

-Har I nogen særskilte retningslinjer for ansvarlige investeringer i landbrug i udviklingslande?

Ja, PKA arbejder ud fra 'The Principles for Responsible Investment in Farmland', som er baseret på 5 ansvarlige principper om bl.a. arbejdstager- og menneskerettigheder, ressource- og landrettigheder og miljømæssig bæredygtighed. Principperne kan findes her: <http://www.unpri.org/areas-of-work/implementation-support/the-principles-for-responsible-investment-in-farmland/>

Grundet PKA's udmelding af UN PRI i 2013 grundet organisationens dårlige ledelse struktur er PKA ikke længere officielt underskriver af the farmland principles, idet det er påkrævet at være medlem af UN PRI. Indtræder PKA i UN PRI igen vil PKA selvfølgelig igen blive officiel underskriver af the farmland principles. PKA aflagde i 2013 en rapport omhandlende sine landbrugsinvesteringer. Rapporten kan findes her:

<https://mpp.extraportal.dk/pka/dbnet/Investeringer2/Ansvarligeinvesteringer/publikationerogmedier/Documents/Principlesforresponsibleinvestmentsinfarmland.pdf>

Rapporten vil senere på året blive opdateret med den seneste udvikling i PKA's landbrugsinvesteringer.

-Har I investeringer i virksomheden Syngenta?

Ja, PKA har investeret 6,4 mio. i Syngenta.

Danica:

-Har I en politik for ansvarlige investeringer?

Ja

<http://danskebank.com/en-uk/CSR/business/SRI/Pages/SRI.aspx>

-Hvilke internationale standarder og principper for ansvarlighed følger I i jeres investeringer (fx UN/PRI)?

UN Guiding Principles on Business and Human Rights

UN Global Compact

OECD Guidelines for Multinational Enterprises

Vi er også medlem af UN PRI

<http://danskebank.com/en-uk/CSR/business/SRI/Pages/Screening-guidelines.aspx>

-Forventes eksterne fonde og investeringsforeninger at leve op til jeres politik for ansvarlige investeringer?

Vi forventer at eksterne fonde/managers følger samme principper, som vi selv følger, men vi kan ikke forvente at de lever op til vores præcise processer.

-Fører I kontrol med, at eksterne forvaltere overholder politikken for ansvarlige investeringer?

Der er løbende vurderinger af eksterne forvaltere, her indgår ansvarlige investeringer efter behov.

-Har I investeringer i virksomheden Syngenta?

Danica har en samlet eksponering på DKK 32 mio.

Nordea Liv:

- Har I en politik for ansvarlige investeringer?

Ja <http://esg.nordea.com/policies>

-Hvilke internationale standarder og principper for ansvarlighed følger I i jeres investeringer (fx UN/PRI)?

UN/PRI, Dansif, Swesif, Finsif, Norsif, Eurosif

Den screening, vi gennemfører for alle vores fonde, er baseret på en række international normer og konventioner, fx: United Nations Global Compact, OECDs guidelines for multinational companies, International Labour Organization's Declaration on Fundamental Principles and Rights at Work, Universal Declaration of Human Rights, Rio Declaration on Environment and Development, United Nations Convention Against Corruption, Convention on Cluster Munitions.

- Forventes eksterne fonde og investeringsforeninger at leve op til jeres politik for ansvarlige investeringer?

Er der tale om mandater (hvor vi er eneste investor), holder vi naturligvis øje med, at en evt. ekstern forvalter overholder vores SRI-retningslinjer. Ved eksterne fonde, som andre investorer også har investeret i, har vi i sagens natur ikke mulighed for at diktere vores egne retningslinjer. Derfor lægger vi vægt på at investere i fonde, som er ligesindede mht. SRI, ligesom vi naturligvis overholder vores UN/PRI-forpligtelser i forhold til sådanne fonde.

- Fører I kontrol med, at eksterne forvaltere overholder politikken for ansvarlige investeringer?

Ja, hvis det er et mandat, jfr. ovenstående.

Mandater behandles på helt samme måde som alle andre in-house investeringer. Dvs. manageren er underlagt samme eksklusionsliste, vi screener for overholdelse af denne osv.

-Har I investeringer i virksomheden Syngenta?

Vi havde pr. 18. august 2014 ca. 20 mio. kr. i direkte investeringer i Syngenta. Det skal bemærkes, at vi finder de problemstillinger, der kan være omkring GMO og biodiversitet, bekymrende og følger området, ligesom vores forvaltere er opmærksomme på det. Aktien er dog ikke på vores eksklusionsliste for nærværende.

Pensionskassen for Jurister og Økonomer og Pensionskassen for Civil- og Akademiingeniører (JØP og DIP). JØP og DIP har fælles investeringsafdeling):

-Har I en politik for ansvarlige investeringer?

Ja

-Forventes eksterne fonde og investeringsforeninger at leve op til jeres politik for ansvarlige investeringer?

Ja

- Hvilke internationale standarder og principper for ansvarlighed følger I i jeres investeringer (fx UN/PRI)?

Vi anerkender FN's principper for ansvarlige investeringer UN PRI.

-Fører I kontrol med, at eksterne forvaltere overholder politikken for ansvarlige investeringer?

Ja. De skal mindst en gang om året redegøre for, hvilke konkrete etiske problemer eller overvejelser der har været i det forløbne år

Har I (henholdsvis DIP og JØP) investeringer i virksomheden Syngenta?

Størrelse af investering fremgår af aktielisterne. Investeringen ejes indirekte via eksterne forvaltere.

D. 22.12.2014 indsendte DIP og JØP følgende information om deres nuværende investeringer i Syngenta.

"DIP og JØP har pr. 17. december 2014 investeret hhv. 7 og 10 mio. kr. i Syngenta."

DanWatch har valgt at beholde de tal fra DIP og JØP, der var tilgængelige for os i august 2014, da vores samlet screening er foretaget med tal indhentet i august 2014.

ATP:

Har ATP en politik for ansvarlige investeringer?

Ja. <http://www.atp.dk/X5/wps/wcm/connect/48cceb804f355161a3bbaf9860d2bb39/ATPs+retning-slinjer+for+social+ansvarlighed++forbindelse+med+investeringer.pdf?MOD=AJPERES>

-Hvilke internationale standarder og principper for ansvarlighed følger I i jeres investeringer (fx UN PRI)?

UN PRI (som signatory – ikke medlem)

UN Global Compact

Relevante konventioner og sanktioner tiltrådt af den danske stat.

- Forventes eksterne fonde og investeringsforeninger at leve op til jeres politik for ansvarlige investeringer?

Ja

-Fører I kontrol med, at eksterne forvaltere overholder politikken for ansvarlige investeringer?

Ja. Screening af investeringer, løbende kontakt med forvaltere og rapportering.

- Har I investeringer i virksomheden Syngenta?

ATP har gennem en ekstern forvalter i skrivende stund en aktiepost i Syngenta svarende til ca. 22 mio. dkk.

ATP samarbejder med en ekstern leverandør af ESG-data. Denne leverandør har ikke gjort os opmærksom på kontroversielle sager vedrørende Syngenta og landbrugsforhold i udviklingslandene. Da vi - baseret på jeres henvendelse - formoder, at I har viden om en mulig kontroversiel ageren af virksomheden, ville vi være taknemmelige, hvis I allerede nu vil dele den information med os, så vi kan behandle sagen på lige fod med de sager, hvor vi får information fra vores eksterne ESG-leverandør.